
YENİÇERİ OCAĞI'NIN KALDIRILMASINDAN SONRA DEVAM EDEN “YENİÇERİLİK GAYRETKEŞLİĞİ” ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Sibel KAVAKLI KUNDAKÇI¹

Özet

Gaza ve cihat anlayışını benimseyen Osmanlı Devleti, fetihlerin artması ve sınırlarının genişlemesi üzerine daimî ve merkezî bir orduya ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyaç üzerine Osmanlı fetih politikasına uygun yeniçeri ocağı kurulmuştur. Yeniçeriler, zamanla Osmanlı'nın en önemli askerî gücü haline gelmiştir. Bir taraftan ocağın kanun ve nizamlarında meydana gelen değişiklikler bir taraftan da Devlet'in yaşadığı sosyal ve ekonomik bunalım ocağın bozulmasına neden olmuştur. Yapılan ıslahat çalışmaları da başarısız olunca II. Mahmud tarafından ocak, kaldırılmıştır. Ocağın kaldırılmasından sonra yeniçerilik gayretkeşliği ile Anadolu ve Rumeli'de olaylar çıkmış ve ülkede huzur ve güven kalmamıştır. Devlet, bu olayları önlemek için gerekli tedbirleri almaya çalışmıştır. Alınan tedbirlerden biri, olayların çıkmasına sebep olan veya olaylara katılanların nefy (sürgün) ve idam cezası ile cezalandırılmalarıdır. Bu çalışmada, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra devam eden olaylara karşı Devlet'in aldığı önlemler çerçevesinde yeniçerilik iddia edenlere verilen sürgün ve idam cezası değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeniçeri, İdam, Neyf (Sürgün), Osmanlı, İsyân

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.
skavakli@kastamonu.edu.tr

SOME THOUGHTS ON THE ONGOING “EFFORTS OF JANISSARIES” AFTER THE ABOLITION OF JANISSARY CORPS

Sibel KAVAKLI KUNDAKÇI

Abstract

The Ottoman Empire adopting the idea of Gaza and Jihad needed a permanent and central army due to the increase of the conquests and the expansion of its boundaries. Because of this need; the Janissary Corps was founded in accordance to the policy of Ottoman the conquest. The Janissaries became the most important military power of the Ottoman Empire. In spite of this, the modifications on law and regulations caused deteriorations in the structure of Corps. The Janissary Corps had been abolished by II. Mahmud, when the reforms that had been made were unsuccessful. After abolishment, events had emerged in Anatolia and Rumelia because of the Janissary efforts and law and order could not be maintained in the country. The Ottoman state had tried to take measures to prevent these events. One of the measures taken is to punish those who cause or participate in the events with death and exile. In this study, the punishments of death and exile (nefy) imposed to the people claimed being Janissary against the ongoing affairs after the abolition of Janissary Corps will be evaluated within the framework of the measures taken by state.

Keywords: Janissary, Execute, Exile (Nefy), Ottoman, Rebellion

Giriş

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren varlığını sürdüren Yeniçeri Ocağı, II. Mahmud tarafından 1826 yılında *Vak'a-ı Hayriyye* olarak isimlendirilen olaydan sonra kaldırılmıştır. Ancak, bu ocağın mensupları ocağın kaldırılmasına rağmen yeniçerilik zihniyetini devam ettirmek istemişlerdir. Ocağın kaldırılmasına neden olan süreç, çok uzun yıllar önce başlamış ve ocağın tüm ıslah çalışmaları ve hatta ocağı kaldırma düşüncesi ancak 1826 yılında başarılı olmuştur. Bozulmanın ne zaman başladığı ve sebepleri tarihçilerin hep tartıştıkları bir konudur. Bozulmayla birlikte başlayan disiplinsizlik, itaatsizlik, savaş talim ve terbiyesinden eksiklik bir taraftan Osmanlı'nın askerî gücünün azalmasına ve girdiği savaşları kaybetmesine neden olurken diğer bir taraftan da sosyal ve ekonomik alanda çöküntüleri beraberinde getirmiştir. Mal ve mülk sahibi veya esnaf olarak taşraya kök salmaya başlayan bu ocağın mensupları, halkla karşı karşıya gelerek bir askerî sınıf olarak düzen ve asayiş korumak yerine adeta eşkıyaca hareket ederek halkın nefretini kazanmışlardır. Ayrıca daha kuruluş yıllarından itibaren tahta kimin geçeceği konusuna müdahil olan yeniçeriler, ilerleyen yıllarda bir padişahın ölümüne dahi sebep olacak bir sürecin baş aktörleri olmuşlardır. Uzun bir geçmişe sahip olan ve devlet içinde askerî, siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda etkili olan bu sınıfın ortadan kaldırılması doğal olarak bir anda gerçekleşmeyecek yeniçerilik devam ettirmeye çalışılacaktır. Askerlik dışında her türlü işle meşgul olan bu grubun yüzyıllar önce Devlet'in savaş meydanlarında kazandığı zaferleri kendisine ve geçmişine mal etme gayreti ile propaganda çabasına girmesi ve ayrıcalıklarının devam ettirme isteği belgelerin dili ile "yeniçerilik gayretkeşliği"dir. Bu amaçla, yeniçeriler Anadolu ve Rumeli'nin hemen hemen her yerinde olaylar çıkarmışlardır. Devletin olağanüstü tedbirler olarak bunları önlemeye çalıştığı aşikârdır. Bu tedbirlerden biri de yeniçerilik ruhunu devam ettirmek isteyenlerin sürgün ve idam edilmeleridir. Bu bağlamda, çalışmanın konusu hattı hümayunlara göre, ocağın kaldırılmasının hemen ardından nefy (sürgün) ve idam edilen yeniçerilerdir. Ocağın kaldırılmasından sonra meydana gelen olaylar ve bu olayları önlemek için alınan tedbirler hakkında az sayıda çalışma vardır. Bu çalışmalardan biri Mehmet Beşirli tarafından yapılmış olup konu Tokat ve çevresi kapsamında ele alınmıştır. Burada, Tokat'ta kapatılan kahvehanelerin ve sürgün ve idam edilen yeniçerilerin isimleri verilmiştir². Bir diğer çalışma ise Hamiyet Sezer tarafından kaleme alınmış olup ocağın kaldırılışının genel olarak taşraya nasıl yansıdığı işlenmiştir. Burada sürgün ve idam cezası

---

² Mehmet Beşirli, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasından Sonra Tokat ve Çevresinde Güvenlik Sorunu", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XVIII, S. 1, Temmuz 2003, s. 15-43.

Devlet'in aldığı tedbirlerden biri olarak gösterilmiştir³. Bunlardan farklı olarak bu çalışmada ise yeniçerilerin sürgün ve idam edilme sebepleri, isimleri ve şehirleri ayrıntılı olarak anlatılacaktır. Bu sayede, olayların daha çok hangi şehirlerde neden çıktığı ve kimlerin olaylara müdahil olduğu konusu hakkında ayrıntılı tespitlerde bulunmak mümkün olacaktır.

Yeniçeri Ocağı'nın Kuruluşu ve Ocağın Kaldırılması

Yeniçeriler, Osmanlı ordusunun daimi ve ücretli askerlerinden oluşan kapıkullarının en önemli sınıfını oluşturuyordu. Osmanlılarda yeniçerilerden önce yaya-müsellemler ordusu kurulmuştu. Ancak askerlerin sayıca az olması ve fetih sonrasında memleketlerine geri dönmeleri sebebiyle bu ordu, gaza ve cihat anlayışını benimseyen Osmanlı için yetersiz kalıyordu. Daha kuruluş yıllarında Rumeli'ye fetihler yapan, İznik, İzmit, Bursa, Edirne gibi önemli Bizans şehirlerini ele geçiren Osmanlı Devleti'nin yeni fetihleri gerçekleştirmesi ve ele geçirdiği yerleri muhafaza etmesi için padişahın emir ve kumandası altında ve daimi bir orduya ihtiyacı vardı⁴. Bu ihtiyacı karşılamak üzere Yeniçeri Ocağı kurulmuştur. Ocağın ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmese de I. Murad zamanında kurulduğu kabul edilmektedir. Bu dönemde Edirne'nin fethinden sonra Rumeli'de hızlı bir şekilde devam eden fetihler ile elde edilen savaş esirlerinin sayısının artması, savaş esirlerinden istifade edilerek bir ordunun kurulması fikrini ortaya çıkarmıştır⁵. Bu düşünce sonrasında Sadrazam Çandarlı Halil Paşa'nın girişimleri ile savaşlarda esir alınan Hıristiyan gençlerden oluşan Yeniçeri Ocağı kurulmuştur⁶. Kuruluşundan Kanuni Sultan Süleyman'ın vefatına kadar ocak kanun ve nizamlarına uyulması yeniçerileri döneminin en güçlü

³ Hamiyet Sezer, "Yeniçeri Ocağı'nın Taşradaki Yansıması (1826-1827)", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 30, 1998, s. 215-238.

⁴ Osmanlı Devleti'nin kuruluşu hakkında bkz. Mehmet Fuat Köprülü, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, Akçağ, 4. Baskı, Ankara 2006; Halil İnalçık, *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 32. Baskı, İstanbul 2009.

⁵ I. Murad'ın askeri faaliyetleri için bkz. Halil İnalçık, "I. Murad", *DİA*, C. 31, 2006, s. 156-164. Yeniçeri ocağına asker temin etmek için öncelikle pençik kanunu ile esirlerin veya her esirin beşte birinin devlet hesabına alınması yoluyla Hıristiyan genç savaş esirlerinden faydalanılmış, fakat zamanla fetihlerin azalması ve hatta Ankara Savaşından sonra başlayan fetret döneminde de durması üzerine devşirme yoluna başvurulmuştur. Abdülkadir Özcan, "Pencik", *DİA*, C. 34, 2007, s. 226-228; Abdülkadir Özcan, "Devşirme", *DİA*, C. 9, 1994, s. 254-257. Pençik uygulaması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İnalçık, *aynı eser*, s. 57-58.

⁶ Ocağın kuruluşu, gelişimi, işleyişi ve bozulması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*, I, TTK, Ankara 1984; Mücteba İlgürel, "Yeniçeriler", *İslam Ansiklopedisi*, C. 13, MEB, s. 385-394; Kemal Beydilli, "Yeniçeri", *DİA*, C. 43, 2013, s. 450-462.

ordusu yapmış ve bu ordu Osmanlı'nın başarılı fetihler gerçekleştirmesinde önemli bir rol oynamıştır. II. Murad döneminde önemli bir askerî güç haline gelmişlerdir. Buna rağmen sürekli isyanlarla anılan ocağın ilk isyanı da yine aynı padişah döneminde gerçekleşmiştir. İsyân, II. Murad'ı tekrar tahta çıkarmak için Çandarlı Halil Paşa tarafından tertip edilmiş ve sonucunda II. Murad tahta çıkmakla yeniçerilerin istediği olmuştur. Böylece yeniçeriler, askerî bir teşkilat olarak kalmaktan ziyade devlet işlerine de müdahale eder hale gelmişlerdir. Bu durum gelenek halinde ocağın kaldırılışına kadar devam etmiş ve hatta kaldırılışının temel sebeplerinden biri olmuştur⁷.

Yeniçerilerin devlet işlerine müdahalesini açıkça gösteren ve ocağın kanun ve nizamlarında değişiklik yapılmasına sebep olan başka bir olay da, Şehzade Bayezid ile Şehzade Selim arasında meydana gelen taht kavgasıdır. Bayezid, babasına karşı isyan ettiğinde Anadolu'nun ileri gelen sipahileri ile bir araya gelerek sadece tımarlı sipahilerden oluşan bir ordu kurmuştur. Yeniçeri teşkilatının aynısı olan bu ordu, "yevmlü" adını almıştır. Bayezid'in bu girişimine karşı Selim de kapıkulluğu vaadi ile kuvvet toplamaya başlamıştır. Bayezid ile Selim arasındaki mücadeleyi Selim kazanınca Bayezid'i destekleyen bütün bu sipahiler eşkıya olarak dağlara çekilmiştir. Devlet, bunların faaliyetlerini önlemek amacıyla "yasakçı" adıyla Anadolu'nun her tarafına yeniçeri grupları yerleştirmiştir. Böylece az da olsa var olan bu yöntem ile yeniçerilerin tımar sahibi olabilmelerinin önü açılmış ve bu olay, ilerleyen yıllarda da artarak devam etmiştir. Yeniçerilerin tımar sahibi olarak taşraya yerleşmesi, buradaki asayiş ve güvenliği sağlayan sancakbeyi ve subaşılardan yerine yeniçerilerin taşrada güçlenmesine sebep olmuştur⁸. Taşrada güçlenen yeniçerilerin halka karşı olumsuz faaliyetleri ise yeniçeri-halk çekişmesini ortaya çıkarmış ve bu anlamda ocak, bozulmasının ilk sinyallerini vermeye başlamıştır⁹. Yine II. Selim ile birlikte başlayan diğer padişahlar zamanında da devam eden padişahların bizzat yeniçerilerin başında sefere gitmeme geleneği yine ocağın bozulmasına sebep olan ilk emarelerdendir¹⁰.

⁷ Halil İnalçık, "II. Murad", *DİA*, C. 31, 2006, s. 164-172; Halil İnalçık, "II. Mehmed", *DİA*, 2003, C. 28, s. 395-407; Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, TTK, Ankara 1954, s. 93-96.

⁸ Şerafettin Turan, "Şehzade Bayezid", *DİA*, C. 5, 1992, s. 230-231; Feridun Emecen, "II. Selim", *DİA*, C. 36, 2009, s. 414-418; İlgürel, *aynı madde*, s. 390-391, Mustafa Akdağ, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi*, C. V, S. 3, 1947, s. 294-295.

⁹ Yeniçeri-halk arasındaki ilişkiler için bkz. Yaşar Baş, "Merkez ve Taşrada Yerleşik Yeniçeri-Halk Çekişmesi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S. 49, Bahar 2014, s. 324-365.

¹⁰ Akdağ, *aynı makale*, s. 291.

Ocağın kanun ve nizamlarının bozulmaya başladığı dönem III. Murad dönemidir. Kanuni'ye kadar hiçbir biçimde “yabancı” yani Türk ve Müslüman ocağa alınmazken bu dönemde, mükâfat olarak veya para ile ocağa yabancılar alınmaya başlanmıştır¹¹. Hatta bu durum ilerleyen yıllarda tamamen rüşvet ve iltimas yoluyla olmaya başlamıştır¹². Bu şekilde ocağın kanun ve nizamlarının bozulması asker arasında disiplinin de kalmamasına sebep olmuştur. Askerlikten başka işleri olmayan yeniçerilerin esnaflığa başlamaları, evli yeniçerilerin sayısının artması, ocaktaki kışlalarında yatmak yerine evlerinde yatmaları yine bu dönemde meydana gelmeye başlayan olaylardır¹³.

Bir taraftan yeniçeri ocak nizamının diğer bir taraftan da tımar sisteminin bozulması seferlere katılan sipahilerin sayısının azalmasına ve kapıkullarının sayısının artmasına neden olmuştur¹⁴. Tımarlı sipahiler yerine kapıkullarının sayısının artması hem hazinenin hem de askeri sistemin çöküşü anlamına geliyordu¹⁵. Çünkü sayısı artan yeniçerilerin ulufeleri de devlet hazinesine yük olmaya başlamıştı. Ayrıca ulufeler, zamanın rayicine ve artan pahalılığa göre yükseltilemediğinden alım gücü azalan yeniçeriler arasında esnaflar artıyor ulufe almak için esnaflıktan yeniçeriliğe girenler de oluyordu. Hal böyle olunca, defterlerde yeniçeri yazılanların tamamını seferlerde bulmak zorlaşıyordu. Hatta bu durum I. Mahmud döneminde ulufe kâğıtlarının para ile alınıp satılması sürecini başlatmıştır. Yeniçeri olsun veya olmasın

---

¹¹ III. Murad zamanında Şehzade Mehmed'in sünnet düğününde hünelerini gösteren oyuncuların yeniçeri ağasının ısrarına rağmen yeniçeri ocağına alınmaları dışarıdan ocağa adam girmesine yol açtı. Ocağa giren bu yabancılar, ocaktaki insanları yavaş yavaş kendilerine uydurup serkeşliğe sebep oluyorlardı. Uzunçarşılı, ocağa yabancı alınmasını bu şekilde anlatmaktadır. Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 482.

¹² Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 478; Akdağ, ocağa yabancı alınması ile ocağın disiplininin bozulmuş olması hadisesini Kanuni'nin son yıllarına kadar indirmektedir. Bu olayın da keyfi bir uygulama olmadığını dönemin sosyal ve ekonomik bir takım şartlarının sonucu olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Akdağ, *aynı makale*, s. 291-296.

¹³ Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 477-478.

¹⁴ Tımar sisteminde meydana gelen değişimler gelenekçi anlayışa göre bozulma, modern tarihçilere göre değişim ve dönüşümdür. Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Öz, *Kanun-i Kadîmin Peşinde Osmanlı'da “Çözülme” ve Gelenekçi Yorumcuları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010.

¹⁵ Tımar sisteminin bozulma nedenleri ve sipahilerin sayısının azalması hakkında bkz. *Koçibey Risalesi*, Haz. Yılmaz Kurt, Akçağ Yayınları, Ankara 1998; Akdağ, *aynı makale*, s. 301.

parasını veren ulufe sahibi olabilmiştir. Böylece ocak, bir askerî müessese olmaktan çıkıp ticarî bir müessese haline gelmiştir¹⁶.

Bir taraftan ulufe sahibi olarak devletten maaş alan diğer bir taraftan da esnaflık veya ticaret ile para kazanan yeniçerilerin belli bir hayat standardını yakaladığı söylenebilir. Söz gelimi XVII. yüzyılda bu durumu gösteren örnekler oldukça fazladır. Köle, cariyeye ve hizmetkâra sahip olanların maddi imkânlarının iyi olduğu düşünüldüğünde tipik bir Anadolu şehri olan Amasya özelinde bunlara sahip olan yeniçeri sayısı oldukça fazladır. Yine bu yüzyıllarda Amasya'da yüksek meblağlı mülk satışlarının alıcısı veya satıcısı olarak yeniçerileri görmek mümkündür. Sadece bu satış sözleşmelerinden bile yeniçerilerin sıradan bir reayadan farklı olarak daha lüks evlerde yaşadıkları anlaşılmaktadır. Yine Amasya mahkemesinde borç davaları içinde adlarının sık sık geçmesi onların akçeli işlerle de meşgul olduklarının bir göstergesidir. Aynı zamanda ölen yeniçerilerin mal varlıklarına bakıldığında bunlar arasında kişisel kullanımın ötesinde yüklü miktarlarda sahtiyan ve bez gibi ticaret emtialarının olması onların askeri görevlerinin yanı sıra ticaret işiyle de uğraştıklarını göstermektedir. Ayrıca bu yüzyılda şehrin önde gelen meslek erbapları arasında kasaplık veya fırıncılık yapan yeniçerileri de görmek mümkündür¹⁷.

Taşrada kontrolsüz ve otoritesiz kalan yeniçeriler, kanunsuz vergi toplamak, tüccarları haraca bağlamak, eşkıyalık, dolandırıcılık, kadın ve kıza satma, reayaya baskı gibi olumsuz olayların baş aktörleri haline gelmişlerdir¹⁸. Bu olumsuz gelişmelerle ilgili olarak daha somut bir şekilde yine Amasya'dan çeşitli örnekler verilebilir. Eşkıyalık faaliyetleri açısından değerlendirilebilecek bir vaka, 1650 yılında Bağdat'tan gelen yeniçerilerin, Amasya'da Sinanoğlu hamamına baskın yaparak hamamdakileri hunharca öldürmeleridir. Ahlak dışı faaliyetlerine örnek olay ise, 1664 yılında yeniçeri Osman Beşe'nin evinin fuhuş yapıldığı gerekçesi ile dönemin mütesellimi tarafından basılmasıdır. Yine bu konuda başka bir olay, 1661 yılında Uzun Mustafa'nın karısı ile zina yaparken yakaladığı bir yeniçeriyi boğarak

---

¹⁶ Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 493-494; Akdağ, *aynı makale*, s. 301.

¹⁷ Sibel Kavaklı Kundakçı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2016, s. 204-208.

¹⁸ Mehmet Ali Beyhan, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışı Üzerine Bazı Düşünceler, Vak'a-ı Hayriyye", *Osmanlı*, C. VII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 259-263.

öldürmesidir¹⁹. Yasa dışı faaliyetleri açısından 1821 yılı için ise İbrail’de izinsiz iskelelere geçerek iskeleleri zapt eden yeniçeriler örnek verilebilir²⁰.

Yeniçerilerle ilgili yukarıdaki olumsuz örneklerle rağmen ocak, II. Osman’ın öldürülmesi ve IV. Mehmed’in tahttan indirilmesi olaylarında rol oynamış ve bu hadiselerden sonra devlet idaresinde kesin üstünlük sağlamıştır²¹. II. Mustafa’nın Edirne Vakası ile tahttan indirilmesi²², Patrona Halil İsyanı, Damat İbrahim Paşa’nın öldürülmesi ile III. Ahmed’in tahttan indirilmesi olayları bu üstünlüğün devam ettiği bir göstergesidir²³. Özellikle askerî alanda ıslahatların başlamasıyla birlikte ocakta da iyileştirme faaliyetleri başlamış ancak sonuçsuz kalmıştır. I. Mahmud ve III. Selim dönemlerinde ocağın kaldırılması fikri gündeme gelse de ocağı kaldırmak mümkün olmadığı için yeni düzenlemelere gidilmiştir. Bundan sonra da yeniçeriler, ıslahatların özellikle de III. Selim dönemindeki Nizam-ı Cedid’in en büyük muhalifleri olmuşlardır. Yeniçerilerle Nizam-ı Cedid’e karşı olanlar bir araya gelerek Kabakçı Mustafa İsyanı ile III. Selim’in tahttan indirilmesine ve hatta öldürülmesine neden olmuşlardır. Daha sonra da Alemdar Mustafa Paşa olayı yaşanacaktır²⁴. Tüm bu olaylar, yeniçerilerin isyanları ile isteklerini hükümdara kabul ettirebilen siyasi bir güç haline geldiklerini göstermektedir²⁵.

Yeniçeri Ocağı’nın bozulmayla birlikte başlayan ve uzun zamandan beri devam eden isyan, itaatsizlik ve taşkınlıkları II. Mahmud’un dönem belgelerinde sık sık dile getirilmiştir²⁶. II. Mahmud, önce planlı bir şekilde hareket ederek, ocağı kaldırmak istemiştir²⁷. Bundan dolayı önce kendisine

¹⁹ Kundakçı, *aynı eser*, s. 208-209.

²⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *Hatt-ı Hümayûn*, Numara: 19364 (BOA.,HH., 19364).

²¹ Feridun Emecen, “II. Osman”, *DİA*, C. 33, 2007, s. 453-456; Abdülkadir Özcan, IV. Mehmed, *DİA*, C. 28, 2003, s. 414-418.

²² Özcan, “II. Mustafa”, *DİA*, C. 31, 2006, s. 275-280.

²³ Münir Aktepe, “III. Ahmed”, *DİA*, C. 2, 1989, s. 34-38.

²⁴ Abdülkadir Özcan, “I. Mahmud”, *DİA*, C. 27, 2003, s. 348-352; Kemal Beydilli, “III. Selim”, *DİA*, C. 36, 2009, s. 420-425; İlgürel, *aynı madde*, s. 393-394.

²⁵ Irina Petrosyan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Askeri Reformlar Konusunda İlk Girişim: XVI. Yüzyılın Sonu ile XVII. Yüzyılın Başında Yeniçeri Ocağı”, *Osmanlı*, C. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 673.

²⁶ “Yeniçeri Ocâğı’nın nice müddetten berü irtikâb itmiş oldukları ve günâ gün isyân ve adem-i itâ’at ve tuğânlarından nâşi...” Bkz. BOA., HH., 22064-A.

²⁷ II. Mahmud devletinin içinde bulunduğu durumu Hatt-ı Hümayûn’un’da şöyle anlatmaktadır: “Bir de şu ocaklunun hali şimdiye kadar def’atle tecrübe olundu. Ve erbâb-ı ukûlun tedbîrinde âciz kaldıkları bir madde-i müşkiledir. Eğerci şimdilik sukûta vardılar gibi ise de bunların şimdiye değin meşhûd olan hallerine nazaran

sadık ve hizmet edecek kişileri göreve atamıştır. Daha sonra yeniçerileri şüphelendirmeden yeni bir ordunun hazırlıkları anlamına gelen ocaktan talim yapmak isteyenlerin “eşkinci” adıyla talimli asker olarak yazılmasına başlanmıştır. Amaç ocağın kaldırılacağı dedikodularının önüne geçmekti. Ancak bazı yeniçeri ileri gelenleri talim aleyhinde faaliyete geçince padişah ile yeniçeriler karşı karşıya gelmiştir. II. Mahmud, 1826 yılında *Vak'a-ı Hayriyye* denilen bu olay sonucunda Yeniçeri Ocağı'nı kışlaları, nişan ve rütbeleriyle birlikte kaldırmıştır²⁸. Ocağın kaldırıldığı tüm Anadolu ve Rumeli'deki sancaklara ilan edilmiştir.

Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasından Sonra Alınan Tedbirler

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla doğal olarak yeniçerilik de yok sayılmış ve hatta yok edilmek istenmiştir. Ancak toplumsal bir sınıf haline gelen yeniçeriliği bir anda ortadan kaldırmak pek de mümkün olamamıştır. Bu bağlamda hem halk hem de Devlet nezdinde ki tüm itibarını kaybetmiş, meşruiyetini yitirmiş ocağın personeli olan ve kaldırılmasına rağmen ocağa yönelik güçlü mensubiyet bağları taşıyan bu kişiler Anadolu ve Rumeli'de birçok olayın meydana gelmesine ve ülke genelinde huzur ve asayişin ortadan kalkmasına sebep olmuşlardır. Sancaklara gönderilen emirlerde yeniçerilik namı, zabıtlığı, serdarlığı, nişanı ile zağarcılık, turnacılık ve hasekilik gibi tüm yeniçeri rütbelerinin yasaklandığı sık sık belirtilerek kaçan yeniçerilerin cezalandırılması ve herkesin kendi işiyle meşgul olması istenmiştir²⁹. Yeniçerilere ait olan giysiler de yasaklanmış ve herkesin kendi kıyafetlerini giymeleri istenmiştir³⁰. Ancak bu emirler çoğu zaman işe yaramamıştır.

---

sözlerinde devâm u sebât itmedikleri ma'lûm olan bir keyfiyettir. Ancak böyle vakt-i nazikde bu azgınlıkları dahi tahammül olunur dereceyi aşdı. Bunlar Devlet-i Aliyyemiz'in urûk u asâbına sirâyât itmiş ve içlerine her cins katışmış ve katışmışlardır...” Bkz. BOA., HH., 25636; bu hatt-ı hümayûn için ayrıca bkz. Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati: Mehmed Dâniş Bey ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1994, s. 18.

²⁸ Esad Efendi ocağın kaldırılışını ayrıntılı olarak eserinde anlatmaktadır. Esad Efendi, *Üss-i Zafer Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair*, Haz. Mehmet Arslan, İstanbul 2005; Kemal Beydilli, “II. Mahmud”, *DİA*, C. 27, 2003, s. 352-357.

²⁹ “*Ber-muktezâ-yı şer'-i şerif ittifâk-ı umûm ve icmâ'-ı ümmet ile Yeniçeri Ocağı külliyyen ref' u ilgâ ve asl-ı madde-i şekâvet ve habâsetde medhali olanların bi't-tahkik şer'an haklarında lâzım gelen mu'amele-i siyâset ve te'dibât-ı sâ'ire icrâ kılınmakta...”* Bkz. BOA., HH., 17517-J; Sezer, *aynı makale*, s. 222-223.

³⁰ Sezer, *aynı makale*, s. 222-223.

Yeniçeri ocağının bozulması konusunda en çok yakınılan durum, yeniçerilerin askerlik dışında başka işlerle uğraşmaları ve özellikle de esnaflık yapmaları idi. Hal böyle olunca da ocağın kaldırılmasından sonra olayları daha çok esnaflar ya da esnaf zannedilen yeniçeriler çıkarıyordu. Örneğin Edirne’de olaylar, debbağhânelerde debbağlar tarafından çıkarılmıştır. Yine bu dönemde, görünüşte hamal veya esnaf zannedilen ancak elleri kılıçlı yeri ve yurdu belirsiz birçok grup ortaya çıkmıştır. Debbağhanelere ve esnafar arasına asker yerleştirilerek olaylar önlenmeye çalışılmıştır.³¹ Yeniçerilik ile esnaflık o kadar iç içe geçmiş durumda idi ki kimin esnaf kimin yeniçeri olduğu belirsizdi. Aslında esnaf zannedilen birçok yeniçeri eski ayrıcalıklarını korumak adına silahlanarak bir araya geliyordu.

Yeniçeriler, ocağın kaldırılmasını protesto ederek adeta Devlet’e karşı isyan etmişlerdir. Belgelerde bu durum sık sık dile getirilmiştir. Örneğin Gaziantep ve Tokat’ta yeniçeriler isyancı ve çıkan olaylar da isyan olarak nitelendirilmiştir. Devlet’in aldığı tedbirler doğrultusunda bu isyancıların üzerlerine asker sevk edilmiş olmasına rağmen isyancı yeniçeriler kaçmayı başarmışlardır. İsyanın bastırılması açısından bu kaçan askerlerin bulunması önemli iken özellikle bu konuda kayıtlarda yiyecek ve içecek sıkıntısı ve yorgunluk nedeniyle uzun süreli takiplerin yapılamadığından yakınılmıştır. Ayrıca olayların büyümesi, şehrin yağmalanması endişesini de beraberinde getiriyordu³².

Bazı durumlarda, devlet görevlileri bile yeniçerileri destekleyerek bir takım olaylarda aktif rol oynamışlardır. Bu sebeple bu tür olayların yaşandığı yerlerde, merkezi idare ayaklanmaları destekleyebilecek bu tür devlet görevlilerinin yeniçerilere karşı alınan tedbirlerden haberdar olmamaları için gayret göstermiştir³³. Bu durum, yeniçerilerin sebep olduğu olaylara bakış açısı bakımından devlet adamları arasında dahi farklılıkların var olduğunun açık bir göstergesidir³⁴.

Kaldırılan ocağın mensupları ve bu geleneksel sistemden beslenenler yeniçeriliğin devamı için çıkar birliği oluşturarak, statükoyu korumak adına hem devlete hem de yeni kurulacak orduya karşı kışkırtma olayları içinde yer almışlardır. Bu bağlamda asayişin temin edilmesi için Devlet,

---

³¹ BOA., *HH.*, 17402; BOA., *HH.*, 17407-A.

³² BOA., *HH.*, 33921-A; BOA., *HH.*, 17503; BOA., *HH.*, 22064-A.

³³ BOA., *HH.*, 22106-A.

³⁴ Örneğin, Tokat’ta bazı görevlilerin yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra kanunsuz hareketleri konusunda bkz. Beşirli, *aynı makale*, s. 23-28.

isyancıların ekseriyetle toplandıkları ve nümayiş hazırlıkları yaptıkları, Devlet ve toplum nazarında “fitne ve fesat yuvası” olarak algılanan kahvehanelerin ve hali hazırdaki kışların kapatılması yoluna gitmiştir. Örneğin dönemin valisi, Bosna’daki ocağın kışla kapısına kadar gelerek eline aldığı baltayla bizzat kendisi kışla duvarlarına ilk darbeyi indirmiş ve kışlanın tamamen yıkılmasını emretmiştir. Bosna valisi bununla da yetinmemiş bütün kahvehanelerin kapatılması ve nerede olursa olsun nişan tahtalarının kaldırılması talimatını vermiştir³⁵. Yine Tokat’ta kahvehanelerin bir kısmı tamamen yıkılmış ve bir kısmı da esnaf dükkânına dönüştürülmüştür³⁶. Netice itibariyle tüm ülkede kahvehaneler ve yeniçerilik gayretkeşliği o kadar özdeşleşmiştir ki; bu dönemde kahvehane açan veya açanlara yardım edenler bile idam edilmişlerdir³⁷.

Alınan önlemler arasında, yeniçerilik iddiası ile eşkıyalık faaliyetlerinde bulunanların bir şekilde buldukları yerlerden zorla sevkleri de yer almaktadır. Böylece olayları kışkırtanların dağıtılarak bir araya gelmeleri engellenmiştir. Örneğin, söz konusu olaylar çerçevesinde Edirne’de 133 kişinin eşkıyalık gerekçesi ile eline “mürur tezkeresi” verilerek şehri terk etmeleri sağlanmıştır³⁸. Bu örnek olay belgelerde yeniçerilerin, Devlet nazarında sadece otoriteye karşı gelen “isyancı” gruplar olarak değil; aynı zamanda bayağı birer “eşkıya” olarak da adlandırıldıklarını göstermesi açısından önemlidir.

Emir ve fermanlarda, ocağın kaldırılmasıyla birlikte yeniçerilik gayretkeşliği yapanlara layık oldukları cezaların verileceği her fırsatta sık sık dile getirilmiştir. İsyancıların cezalandırılması konusunda çok hassas davranılmış, çok iyi bir soruşturmada sonra mahallelilerin kefil olmadıkları kişiler, çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. Bu cezalar arasında “hapis, nefy (sürgün) ve en ağır idam cezası” yer almaktadır. Şiddete başvurmadan gerekli tedbirler alınmaya çalışılsa da ülkenin hemen hemen her yerinde çıkan olayların bastırılması ancak bu yollarla temin edilmiştir³⁹. Ülkeye huzur ve güveni tekrar tesis etmek, yeni kurulan orduyu halka kabul ettirmek ve yeniçeri ruhunu tamamen ortadan kaldırmak için Devlet nezdinde bu tür önlemlerin alınması kaçınılmazdı.

---

³⁵ BOA., *HH.*, 21810-A.

³⁶ BOA., *HH.*, 17513; Tokat’ta yıkılan ve yıkılmayan kahvehanelerin isimleri için bkz. Beşirli, *aynı makale*, s. 37-38.

³⁷ BOA., *HH.*, 17381-A.

³⁸ BOA., *HH.*, 17407; BOA., *HH.*, 17517-J.

³⁹ BOA., *HH.*, 17407.

Yeniçerilere Verilen Nefy (Sürgün) Cezası

Yeniçeriler, belgelerde geçen ifadelerle, “tamamen kaldırılmış ocağın mensubu olmak”⁴⁰, “ocağ-ı makhûre (mahvedilmiş, bozguna uğratılmış) gayretkeşliği iddiasında bulunmak”⁴¹, “yasa dışı hareketlerde bulunarak fesada sebep olmak”⁴², “silahşörlük verilmesine rağmen kıymetini bilmeyerek düzeni bozucu faaliyetlerde bulunmak”⁴³, “ocağın mensubu olmamasına rağmen kendi işleriyle meşgul olmayarak ocağın gayretkeşliğini yapmak”⁴⁴, “diğer yeniçerileri kışkırtacak kâğıtlar neşretmek”⁴⁵, “ocağın devamlılığı için batıl fikirlerde bulunmak”⁴⁶, “eşkıyalık”⁴⁷ gibi suçlarla sürgün cezasına çarptırılmışlardır. Kaynaklar, bu dönemde sürgün edilenlerin sayısını 20.000 ile 30.000 arasında göstermektedir⁴⁸.

Aşağıdaki tablo 1826 ve 1827 yıllarına ait hatt-ı hümayunlara göre çeşitli suçlarla sürgün edilen yeniçerilerin, suç işledikleri yeri, sayılarını ve menfâlarını (sürgün edildikleri yeri) göstermektedir.

Tablo 1 - Yeniçerilerin Suç İşledikleri Yer, Sayıları, Menfaları ve Sürgün Edildikleri Yıl

<i>Yeniçerilerin Suç İşledikleri Yer</i>	<i>Yeniçerilerin Sayıları</i>	<i>Yeniçerilerin Sürgün Yerleri</i>	<i>Sürgün Edildikleri Yıl</i>
Edirne	1 kişi ⁴⁹	Hacıoğlu Pazarı	1827
Edirne	11 kişi ⁵⁰	Yergöğü	1827

⁴⁰ Bu suç belgelerinde, “*ocâğ-ı mülgâ mensûbâtından olub...*” şeklinde geçmektedir Bkz. BOA., HH., 17513; BOA., HH., 17496-A; BOA., HH., 17503; BOA., HH., 17493.

⁴¹ BOA., HH., 17496-A; BOA., HH., 17463; BOA., HH., 17419.

⁴² “*muzinne-i mel’anet ve fesâd olmak*”. Bkz. BOA., HH., 17402; BOA., HH., 17381.

⁴³ “*kendi hallerinde olmayarak yeniçerilik gayretkeşliğinde oldukları...*”. Bkz. BOA., HH., 17407; BOA., HH., 17493.

⁴⁴ BOA., HH., 17464-D.

⁴⁵ BOA., HH., 21801-A.

⁴⁶ “*gerek ocâğ-ı mülgâ mensûbât ve müte’allikâtından ve gerek gayretkeşlik iddiâ-yı batılında bulunan...*”. Bkz. BOA., HH., 17381-A.

⁴⁷ BOA., HH., 21810-A.

⁴⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve İsmail Hami Danişmend sürgün edilenlerin sayısını 20.000 olarak yazmaktadır. Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 594; İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronoloji*, C. IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972, s. 111; Mehmed Dâniş Bey ise bu rakamı, 30.000 olarak göstermektedir. Bkz. Mutlu, *aynı eser*, s. 23.

⁴⁹ Telbisoglu Hacı Ahmed BOA., HH., 17463.

Edirne	Belirsiz ⁵¹	Bilâd-ı ba'ide (uzak bir yere)	1827
Edirne	Belirsiz ⁵²	Yerköy ve Hırsova	1827
Edirne	21 kişi ⁵³	Maçın	1827
Edirne	3 kişi ⁵⁴	Dimetoka Kalesi	1827
Edirne	8 kişi ⁵⁵	Hırsova	1827
Edirne	17 kişi ⁵⁶	Yergöğü	1827
Edirne	Belirsiz ⁵⁷	Tuna Kalesi'ne	1827

⁵⁰ Yemenici Gamsız, Suyolcu başı Memiş, Yorgancı Ali Bayraktar, Kahveci Başeski Emin, Gazioğlu Ahmed, oğlu Hasan, Kayıklı Kara Ali, Kahveci Suhte Sadık, Debağ Deli Ağa, Külahçı Bekir ve Kadayıfçı Mehmed Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17464-D; Bu şahısların daha sonra idam edildikleri anlaşılmaktadır. Bkz. BOA., *HH.*, 17464-E.

⁵¹ Edirne halkının kefil olmadığı ve yeniçerilik gayretkeşliği yaptıkları kesinleşen şahıslardır. Bkz. BOA., *HH.*, 17407-A.

⁵² BOA., *HH.*, 17402.

⁵³ Edirne'ye sürgün edilen, Cambaz Hacı Mıstık Alemdar, Kantarcı Mahmud Ağa, Pazarcı Mütevellî Mıstık, Nalbantlar Kethüdası Mehmed, Ağalar Ağası Halil Ağa'nın Kaynı Burunsuz Mehmed, Berberî Selimin Ali, tabak ustalarından Latif, yine tabak ustalarından Haseki Tekâüdü Betkakan? oğlu Mehmed, Tabak Koca İbrahim, Sâbık Oda-başı Deli Mehmed, Kahveci Ali Baba oğlu Mustafa, Esbak Oda-başı Pazarcı Kokos, Kutucu İbrahim, Turnacı Arnavut oğlu Salih, Kirazcıkıoğlu Mehmed Efendi, Serdengeçti Ağası Tâcir Hacı İsmail, Yağlı Fırıncı Bayrak Ağası Ali, Turnacı Satır Mehmed Ağa, Berber Ahmed, Haseki Tekâüdü oğlu Mehmed, Sabuncu Raşit isimli bu 21 kişi zaten Edirne'de sürgünde iken şehrin eşkiyadan temizlenmesi için 10 gün içinde Maçın'e gönderilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17402; BOA., *HH.*, 17407-E.

⁵⁴ Feşci Şakir, Yıldırımblı Beşe ve Eski Oda-başı Civelek Ahmed isimli bu şahıslar, daha sonra idam edilmişlerdir. Bkz. BOA., *HH.*, 17493; BOA., *HH.*, 17402.

⁵⁵ Zağarcı payesi olan Hacı Said, sürgün edilen Gazi oğlunun kardeşi Ali, Oda-başı Tulum oğlu Ahmed, Sâbık Ağa-kapısı-başı Çavuşu Turnacı Davud, Serdengeçti Ağası Şalaman Emin, Turnacı Gani Bey, Haseki Tekâüdü Debağ Ahmed ve Cambaz Mustafa. Bkz. BOA., *HH.*, 17381-A. Bu şahıslardan Şalaman Emin daha sonra idam edilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

⁵⁶ Yemenici Gamsız, Bezistânî Hacı Abdurrahman, Serdengeçtilerden Tahmis Ağası Osman, Menfi Gazi oğlunun oğlu Hasan, Turnacı Boyacı Damadı Kardeşi Ahmed, Kahveci Suhte Sadık, Serdengeçti Balkapanlı Said, Yorgancı Ali Bayraktar, Haseki Tekâüdü Tabak Veli Ağa, Sâbık Yamaklardan Kayıklı Kara Ali, Turnacı Çolak oğlu Ahmed, Serdengeçti Külahçı Bekir, Kadayıfçı Mehmed Alemdar, Haseki Tekâüdü Hacı Arif, Haseki Tekâüdü Suyolcu-başı Memiş, Haseki Tekâüdü Cambaz Esad ve Haseki Tekâüdü Cambaz Ali. Bu kişilerden bazıları daha önceden zaten sürgün edilerek Edirne'ye gelmişlerdir. Daha sonra da idam edildikleri anlaşılmaktadır. Bkz. Dipnot 44. BOA., *HH.*, 17381.

⁵⁷ BOA., *HH.*, 17407. (Belgede isimleri zikredilmemiştir).

Edirne	17 kişi ⁵⁸	Dimetoka Kalesi'ne	1827
Edirne	25 kişi ⁵⁹	Enez Kalesi'ne	1827
Edirne	1 kişi ⁶⁰	Vidin	1827
Edirne	1 kişi ⁶¹	İbrail	1827
Edirne	1 kişi ⁶²	Tolcu	1827
Tokat	2 kişi ⁶³	Dursun	1826
Tokat	1 kişi ⁶⁴	Kayseri	1826
Tokat	2 kişi ⁶⁵	Kastamonu	1826
Tokat	1 kişi ⁶⁶	Bolu	1826
Tokat	7 kişi ⁶⁷	Bilâd-ı ahire (başka bir yere)	1826
Tokat	7 kişi ⁶⁸	Uygun bir yere	1827
Tokat	2 kişi ⁶⁹	Ankara	1827
Tokat	2 kişi ⁷⁰	Çorum	1827
Tokat	2 kişi ⁷¹	Kastamonu	1827
Tokat	1 kişi ⁷²	Uygun bir yere	1827
Travnik	1 kişi ⁷³	Samakov	1827
Travnik	1 kişi ⁷⁴	Uygun bir yere	1827
Travnik	5 kişi ⁷⁵	Niğbolu	1827

⁵⁸ BOA., *HH.*, 17407.

⁵⁹ BOA., *HH.*, 17407.

⁶⁰ Şerif isimli bu kişi önce müebbeden Vidin'e daha sonra sürgün yeri değiştirilerek İzladı ve Berkofça kasabalarından birine sürgün edilmişlerdir. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

⁶¹ İpsalalı Silahşor Mehmed. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

⁶² Cambaz Mustafa. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

⁶³ Eski Serdar Turnacı Halil, İzmirli Ağa'nın Ahmed Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17414-E.

⁶⁴ Cılız-zâde Hacı Mehmed Efendi. Bkz. BOA., *HH.*, 17414-E.

⁶⁵ Eski Serdar Turnacı İmam Ağa, Abdülbaki Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17414-E.

⁶⁶ Otuz Altının Ustası Civelek Mehmed Odabaşı. Bkz. BOA., *HH.*, 17414-E.

⁶⁷ BOA., *HH.*, 17513.

⁶⁸ BOA., *HH.*, 17503; Sürgün olunan bu kişilerden beşi herhangi bir yere ve ikisi Bolu'ya sürgün edilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17419.

⁶⁹ BOA., *HH.*, 17419.

⁷⁰ BOA., *HH.*, 17419.

⁷¹ Turnacı Mehmed, Abdülbaki Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17419.

⁷² Recep oğlu Mehmed. Bkz. BOA., *HH.*, 17419.

⁷³ Travnik defterdarı. Bkz. BOA., *HH.*, 21810-A.

⁷⁴ Travnik müftüsü. Bkz. BOA., *HH.*, 21810-A.

⁷⁵ Travnikli Sarrac Hafız Mehmed, Serdar Mustafa Alemdar, kardeşi Salih, Körhocaoğlu Süleyman, Kahvecioğlu Halil Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

Travnik	3 kişi ⁷⁶	Ziştovi	1827
Yayça	7 kişi ⁷⁷	Niş	1827
Yayça	7 kişi ⁷⁸	Şehirköy	1827
Mostar	11 kişi ⁷⁹	Yergöğü	1827
Mostar	11 kişi ⁸⁰	Ruşçuk	1827
İznikmid	6 kişi ⁸¹	Rumeli	1827
İznikmid	6 kişi ⁸²	İslimye'ye	1827
İznikmid	4 kişi ⁸³	Havsa	1827
Zagra-i Cedid	1 kişi ⁸⁴	Vidin	1827
Toplam	196		

Ayrıca sürgüne gönderilen kişilerin yolda kaçmalarını önlemek için yanlarına çeşitli görevliler tahsis edilmiştir. Örneğin Edirne'den Maçin'e gönderilen 21 kişinin yanına mübaşir, beş kavas, beş delil atlası ve kazadan kazaya yirmi beş asker verilmiştir⁸⁵.

Yeniçerilere Verilen İdam Cezası

Yeniçeri ocağının kaldırılmasından sonra yeniçerilik iddia edenlere verilen cezalardan en ağırı idam cezasıdır. Bu ceza verilirken çok hassas davranılmış şahitler önünde katil oldukları alenen ispatlanan kişiler idama çarptırılmışlardır. Cezanın hükmünde ispat önemli bir şart olarak aranmıştır.

⁷⁶ Travnikli Zebinoğlu Emin, Taşlıcalı Berber Hüseyin, Eflasubeğli Ali Ağa. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

⁷⁷ Yayça Müftüsü Ahmed, Kapudâni Mustafa, Osman Canik, Yahya Bönik, Kâtiboğlu Mehmed, Sofya İmamı Abdullah ve Şehir Kethüdası Osman. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

⁷⁸ Yayçalı Mustafa Muhittin, Emrullah, Feyzi Bago, Kara İbrahim, Hocik, Suhte Dabik, Hocaoğlu Hüseyin. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

⁷⁹ Mostar Girabu? Mehmed, İsmail Galadik?, Osman Ekincik, Şadan Osman, Serdengeçti Kömürcü Ahmed, Dest-i Yek Mehmed, Kömürcü Memiş, Yusuf Alemdar, Kahveci İsmail, Ekincik Hasan, Garibin Ali. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

⁸⁰ Hüseyin Büyük, Cevlendik Salih, Kazzazın Muharrem, Kapik? Abdullah, Mehmed Avo, Mustafa Mercan, Salih Çötsi, Mısrî Muharrem, Arpacık Mehmed, Selim Kulluğu, Ali Kırakçalı. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

⁸¹ BOA., *HH.*, 17496-A.

⁸² Kuru Kahveci Hacı Ahmed, Ser-turnacı Uzun Mustafa, Muştâb Osman, Oturakçı Genç Mustafa, Helvacı İbrahim ve Nalçacı İbrahim. Bkz. BOA., *HH.*, 17496-C.

⁸³ Tabar? Büyük, Şehvik? Ömer, Zokanvik? Halil, Kokol Hasan. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

⁸⁴ Piyade Topçusu Keleş Ahmed. Bkz. BOA., *HH.*, 21801-A.

⁸⁵ Örnekler için bkz. BOA., *HH.*, 17402; BOA., *HH.*, 21801-A; BOA., *HH.*, 17381-A; BOA., *HH.*, 17381.

Belgelerde idam cezası ile ilgili dikkatleri çeken en çarpıcı bulgu da, ceza hükmünün uygulandığı kişilerin kesilen başlarının Bâb-ı Ali'ye teslim edilmesine gösterilen önemdir⁸⁶. Bu dönemde, idam edilenlerin sayısını kaynaklar, 6.000 olarak göstermektedir⁸⁷. Belgelerde geçen ifadelerle “tamamen kaldırılmış ocağın mensubu olmak”⁸⁸, “fırar etmek”⁸⁹, “hasssa silahşörlüğünün kıymetini bilmemek”⁹⁰, “yeniçerilik gayretkeşliği ile adam öldürmek”⁹¹, “eşkıyalık”⁹², “ocağın gayretkeşliğini yaparak kötü hareketlere cesaret etmek ve böyle fitne düşüncesinde (fitne-i andîşe) olan kişilerin yeryüzünden kaldırılması gerektiği düşüncesi”⁹³, “sürgün cezası ile ıslah olunmayacağı düşüncesi”⁹⁴, “bozgunculuğa sebep olacak bir takım sözler söylemek”⁹⁵, “kahvehanesinde insanları toplayarak ocağın gayretkeşliğini yapmak”⁹⁶, “kahvehane açmak ve açanlara yardım etmek”⁹⁷, “yeniçeriler ile birlikte hareket ederek bozgunculuk çıkarmak”⁹⁸, “sürgün olarak gönderildiği yere gitmeyerek bulunduğu yerde fitne ve fesada devam etmek”⁹⁹ gibi çeşitli sebeplerle yeniçeriler idam cezasına çarptırılmışlardır.

Aşağıdaki tablo, 1826 ve 1827 yıllarına ait hatt-ı hümayunlara göre, çeşitli suçlarla idamına karar verilen yeniçerilerin, suç işledikleri yeri ve sayılarını göstermektedir.

⁸⁶ “*Bi'l-müvâcehe iddi'â ve şühûdu'l-udûl ile huzûr-ı şer'ide katâllerini isbât ettiklerinden siyâseten katl ve idâm ve ser-i maktû'âyı takdîm Bâb-ı Âlî kılındı*”. Bkz. BOA., HH., 33921-A; İdamına karar verilen Tüysüzoğlu Mehmed'in kesik başının Bâb-ı Âlî'ye teslim edilmesi istenmiştir. Bkz. BOA., HH., 33921-İ; BOA., HH., 21804-C.

⁸⁷ Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 594; Danişmend, *aynı eser*, s. 111.

⁸⁸ “*ocağ-ı mülgâ mensûbâtından olub...*”. Bkz. BOA., HH., 17513; BOA., HH., 17496-A; BOA., HH., 17503; BOA., HH., 17419; BOA., HH., 17493.

⁸⁹ BOA., HH., 17517-J; BOA., HH., 17452-B.

⁹⁰ BOA., HH., 17464-J; BOA., HH., 17407.

⁹¹ BOA., HH., 17452-A; BOA., HH., 33921-A.

⁹² BOA., HH., 21810-A; BOA., HH., 17419.

⁹³ Bu suç, “*harekât-ı nâ-merziyeye*” şeklinde geçmektedir. Bkz. BOA., HH., 17513-C.

⁹⁴ “*böyle nefy u te'dîb ile karîn-i terbiye ve islâh olur makûleden olmayarak gâyet uygunsuz eşhâs olduklarından...*” Bkz. BOA., HH., 17464-D.

⁹⁵ “*ba'zı türrehâta ibtidârı...*” Bkz. BOA., HH., 17402.

⁹⁶ BOA., HH., 17381.

⁹⁷ BOA., HH., 17381-A.

⁹⁸ “*belde-i mezbûre yeniçerisiyle yek-dil ve yek-cihet olarak ebnâ-yı sebîle ta'addî ve tasallut...*” Bkz. BOA., HH., 17452-B.

⁹⁹ BOA., HH., 33921-İ.

Tablo 2 - İdamlarına Karar Verilen Yeniçerilerin Suç İşledikleri Yer, Sayıları ve Yılı

<i>İdam Edilen Yeniçerilerin Suç İşledikleri Yer</i>	<i>İdam Edilen Yeniçerilerin Sayısı</i>	<i>İdam Kararının Yılı</i>
Edirne	11 kişi ¹⁰⁰	1827
Edirne	belirsiz ¹⁰¹	1827
Edirne	4 kişi ¹⁰²	1827
Edirne	4 kişi ¹⁰³	1827
Edirne	1 kişi ¹⁰⁴	1827
Edirne	1 kişi ¹⁰⁵	1827
Edirne	10 kişi ¹⁰⁶	1827
Edirne	42 kişi ¹⁰⁷	1827
Edirne	3 kişi ¹⁰⁸	1827
Edirne	1 kişi ¹⁰⁹	1827
Edirne	11 kişi ¹¹⁰	1827
Edirne	1 kişi ¹¹¹	1827

¹⁰⁰ Bu kişiler, önce Yergöğü'ne sürgün sonra idam edilmişlerdir. Bkz. BOA., *HH.*, 17464-D; Bu belgede geçen 11 kişinin idamı gerçekleştirilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17464-F.

¹⁰¹ Edirne halkının kefil olmadığı ve yeniçerilik gayretkeşliği yaptıkları kesinleşen şahıslardır. Bkz. BOA., *HH.*, 17407-A.

¹⁰² Salih Beşe oğlu Ahmed, Tabak Alaaddin Ağa, Üç Şerefelüde Kebapçı Alemdar ve Tetik Deli Tahir. Bkz. BOA., *HH.*, 17402.

¹⁰³ Arnavudoğlu Ali, Kebecioğlu Halil, Baş-Eski Emin'in Kayını Derviş Edhem ve Yıldırımli Tulumoğlu Damadı Sadık Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17464-J; Bu şahısların idamı gerçekleşmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

¹⁰⁴ Cevizoğlu Süleyman. Bkz. BOA., *HH.*, 17381-A.

¹⁰⁵ Turnacı Kılıkuyruk İbrahim. Bkz. BOA., *HH.*, 17381.

¹⁰⁶ Kara Mehmed'e tabi Yıldırımli Murad, Tabaklardan Deli Emin, Sakızlı İsmail, Yıldırımli Kara Mehmed, Kasab Hüseyinoğlu İbiş, Nevbetçi Uzun Beşe, Baş-eski Emin'e tabi İbrahim, Yıldırımli Kamburoğlu, Habîs ve Pehlivan. Bkz. BOA., *HH.*, 17407.

¹⁰⁷ Bu kişiler, Enez ve Dimetoka Kaleleri'ne sürgün edildikten sonra haklarında idam kararı alınmıştır. Bkz. BOA., *HH.*, 17407.

¹⁰⁸ Süpürgeciler kollukçusu Mehmed Alemdar, Kantarcı Mahmud ve Berberî Selim. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

¹⁰⁹ Cambaz Mustafa isimli bu şahıs, önce Tolcu'ya sürgün edilmiş daha sonra haklarında idam kararı alınmıştır. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

¹¹⁰ Bu şahıslar önce Yergöğü'ne sürgün daha sonra idama çarptırılmışlardır. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

¹¹¹ Şalaman Emin isimli bu şahıs, önce Hırsova'ya sürgün olunmuş daha sonra idam cezası verilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

Edirne	3 kişi ¹¹²	1827
Edirne	3 kişi ¹¹³	1827
Ayıntab	13 kişi ¹¹⁴	1827
Ayıntab	122 kişi ¹¹⁵	1827

¹¹² Bu şahıslar, Dimetoka Kalesi'ne sürgün edilmişler sonra da idama çarptırılmışlardır. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

¹¹³ Tabak Kara Hasan, Dalkılıç Civelekoğlu Dalkılıç Şakir ve Doğramacı Dalkılıç İbrahim isimli bu şahıslara, Enez Kalesi'ne sürgün edildikten sonra idam cezası verilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17493.

¹¹⁴ Tursunoğlu Mehmed, Akkalı Mehmed, Kör Veli, Çini Hasanoğlu Osman, Papuççu Kasimoğlu Kasım, Çalık Hasan, Arab İzzet, Kavâs Bekir, Ümrân, Yaz Velisi, İbişoğlu İbiş, Akvalının oğlu Ali, Kayserili oğlu Abdullah. Bkz. BOA., *HH.*, 17452-A.

¹¹⁵ Uğurluoğlu İbrahim ve oğulları İbrahim ve Hasan, Hacı Caferoğlu Ahmed, Topal Hasan Ağa'nın oğlu Hasan, Terekelioğlu Ahmed ve kardeşi Süleyman, Abdi'nin oğlu Kahraman ve kardeşi, Kasap Ali ve oğulları, Seyfeddinoğlu Kör Osman ve kardeşi Mustafa ve kardeşi oğlu Mantar, Manzulluoğlu Hasan ve oğlu, Kadiroğlu Mehmed, Haleblioğlu, Hacı Ömer'in oğlu Mehmed, kardeşi, Boyacı Şeyhi Mehmed, Âmincioğlu Mehmed ve oğlu, Hacı Bescü ve oğlu, Kelleli Mehmed ve oğlu Abdussamed, Hacı Numan'ın oğlu Kör İbrahim, Debbağ Hacı Mahmud, Kel Bektaş, Hûyanoğlu Ömer ve oğlu, Samed'in oğlu Samed, Kel Mehmed, Alev'in oğlu Mehmed ve kardeşi Mustafa, Bıyık oğlu Ahmed, Muhlı Beşe'nin oğlu Kahveci Yusuf, Ayan'ın oğlu Alev, Koyunoğlu Mehmed, Demirci Mahmudoğlu Mahmud, Demirci Mahmudoğlu Hacı, Hakan Kızıoğlu Ali ve oğlu, Kız Abdullah oğlu Hacı Mustafa, Zencioğlu Mehmed, Arabacı Musa Beşe, Berber Yakub'un oğulları Ahmed ve Mehmed Ali, Kolu Kısanın oğlu Kebapçı Ahmed, Kebapçı Cin Ahmed'in oğlu, Ferid Mehmed, Hacı Bekir Dönekoğlu Mehmed, Zağarcının oğlu İbrahim, Uncu Memo, Sancılı Hasan, Kürekçioğlu Ömer, Demirci Ali ve Hizmetkârı Veli, Şamlı Ali'nin oğlu Mehmed, Mizanoğlu Memed, Karakollukçu İsmail, Kel Emin'in oğlu Emin, Topçu, Potuğun oğlu, Çil Kaderoğlu Sadık, Cellât Memo, Elmacıoğlunun Yeğeni Arab, Koca Osman, Kara Böcek, Nehircinin oğlu Emir Ahmed, Aden Mustafa, Hattî Mehmed, Kaplama, Arab Ağa'nın oğlu Ahmed, Ellez Mehmed, Hacı Veysioğlu Mehmed, Hacı Muhlı ve oğulları, Müncioğlu Memo, Yemenici Ustanın oğlu, Ayışeli Memo'nun oğlu, Reis oğlu Mehmed Ali, Yek-destinoğlu Mehmed, Hacı Abdâlcioğlu, Aşeroğlu, Çini Hasan'ın oğlu Hacı Abdullah, Kasab Cübali'nin oğlu Memo, Hacı Mir oğlu Halil, Kurumoğlu Mehmed, Elcioğlu Mehmed, Magribî, Çizmecî Hacı Ahmed'in oğlu Hüseyin, Küpeli oğlu Hamza, Usta Ali oğlu Mustafa, Kasap Camicioğlu Memed, Ümmet Beşe, Caferoğlu Mustafa, Cami Kuşu, Kasab Veli Hasan, Pirinççinin oğlu Memo, İshak kardeşi Kara Ahmed, Tütüncü Cafer, Değirmenci Alev'in oğlu, Deli Kör Küçük Hasan, Palu, Yırtık Hasan, Deli Mustafa, Zencefillioğlu Abdullah ve kardeşi, Postacı Mehmed'in oğlu Abdullah, Kahvecinin oğlu Kara Oğlan, Arab Haliloğlu Hasan ve kardeşi Ömer, Kabre Sığmaz, Barutçu Hüso, Arab Ağa'nın oğlu Mehmed, Hacı Ahmed'in oğlu Kara, Eli Kesikoğlu Hamek. Bkz. BOA., *HH.*, 17452-B.

Ayıntab	15 kişi ¹¹⁶	1827
Ayıntab	Belirsiz ¹¹⁷	1827
Ayıntab	1 kişi ¹¹⁸	1827
Tokat	26 kişi ¹¹⁹	1826
Tokat	27 kişi ¹²⁰	1826
Tokat	27 kişi ¹²¹	1827
Tokat	8 kişi ¹²²	1827
İznikmid	8 ¹²³	1827
İznikmid	6 ¹²⁴	1827
İznikmid	1 ¹²⁵	1827
Zile	7 ¹²⁶	1826

¹¹⁶ Tiryaki oğlu Hüseyin, Karındaşı İsa, Kara Hasan, Ellü, Tirili Ziyani oğlu Ali, oğlu Şeyho oğlu Hüseyini, Eğri Veli'nin oğlu Sülo, Tayyar oğlu Ömer, Hasan Kethüda, kardeşi Ali, Kör Osman, Çayraz Ali kardeşi Davud, Kılı Ali'nin oğlu Hasan, kardeşi Mustafa, Ağa Veli'nin oğlu İsmail. Bkz. BOA., *HH.*, 17452-B.

¹¹⁷ BOA., *HH.*, 33921-A.

¹¹⁸ Tüysüzoğlu Mehmed. Bkz. BOA., *HH.*, 33921-İ.

¹¹⁹ Ocâğ-ı mülgâ hasekilerinden Hacı İbrahim Ağa Hafidi Hacı Mehmed, Baş-Karakollukçu Kırk Beş Mehmed, İkinci Karakollukçu Eşmecioğlu Hasan, Kahveci Arapoğlu Ömer, Beytülmalcıoğlu Hüseyin, Pastırmacı Deli Şerif, Görgülüoğlu Ahmed Alemdar, Gömeçoğlu Hasan Alemdar, Canikoğlu Ahmed Sefa, Cambaz Mehmed Alemdar, Bekaroğlu İbrahim, Çöreki Mehmed Alemdar, Böcekoğlu Yusuf, Bacakoğlu Kel Oğlan, Köşkeroğlu Mustafa Alemdar, Selaç Kahveci Hasanoğlu Hüseyin, Mandıracı Hüseyin Alemdar, Beş Karakollukçu Kışlalı Kara Mustafa, Ziyancıoğlu Hasan Alemdar, Serdengeçti Ağalarından Etmekçi Salih'in oğlu Hüseyin, ocâğ-ı mülgâ hasekilerinden Bayrakçı Hacı Ahmed, Ömer Safa, Çil İbrahim Alemdar, Sebzeçi Alemdar, Dağ-delen Alemdar Hasan, menfiyyen Divriği'de olan Piç Hafız. Bkz. BOA., *HH.*, 17414-E; isimler için ayrıca bkz. Beşirli, *aynı makale*, s. 38.

¹²⁰ BOA., *HH.*, 17513.

¹²¹ BOA., *HH.*, 17503; 27 kişinin idamı gerçekleştirilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17419.

¹²² BOA., *HH.*, 17419.

¹²³ BOA., *HH.*, 17496-A.

¹²⁴ Önce İslimye'ye sürgün olmuşlar sonra haklarında idam kararı verilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17496-C.

¹²⁵ Sofuoğlu Mehmed isimli bu kişinin hem yaşlı olması hem de devlete verdiği hizmetlerinden dolayı affedilmesi eğer affedilmezse bu kişinin kahvesinin önünde değil menfasında idam edilmesi istenmiştir. Ancak bu kabul edilmemiş ise de defterinde eceli ile öldü şeklinde gösterilmesine karar verilmiştir. Bkz. BOA., *HH.*, 17496.

¹²⁶ Sâbık-ı Serdar Küçükoğlu Mehmed, Poyrazoğlu Mehmed, Kel Ahmed, Çiftçioğlu Ali, Kızıl Bekir, Serdar-ı Sâbık Dede-başıoğlu Şişman Hüseyin Alemdar, Ahmed Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17414-E.

Zile	8 ¹²⁷	1827
Amasya	1 ¹²⁸	1827
İbrail	22 ¹²⁹	1826
Travnik, Saray, Koca	26 ¹³⁰	1827
İzornik	8 ¹³¹	1827
Toplam	421	

Bununla birlikte kahvehanesinde nişan tahtası bulunduranların, kahve açan ve açanlara yardım edenlerin, kahvehanesinde yeniçerilik gayretkeşliğine sebep olacak toplantılar yapanların cezalarının özellikle bizzat kendi kahvehaneleri önünde gerçekleştirilmesi oldukça çarpıcıdır. Öyle ki cezaya çarptırılanların üzerlerindeki yaftaya, belgede geçen ifadelerle: “*ibreten-li'n-nâzirin*” yani “herkese ibret olsun” diye isimlerinin yazılması emredilmiş ve bu yolla gayretkeşlik faaliyetlerinde bulunanlara gözdağı verilmiştir¹³².

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin bir askerî birimi olan Yeniçeri Ocağı, hariçten kişilerin alınması, yeniçerilerin esnafılık yapmaya başlaması, evlenmeleri, yeniçeriler arasında disiplinin bozulması gibi çok çeşitli sebeplerle özellikle III. Murad döneminde ocağın nizamı bozulmaya başlamıştır. Bu bozulma sürecinde, yeniçerilerin devlete karşı isyan etmek gibi bozgunculuk faaliyetleri başta olmak üzere, toplumsal asayiş ve istikrarı derinden sarsacak sayısız vakalar yaşanmıştır. Ocakta ki yozlaşmanın artık ıslah edilemeyeceği anlaşılınca, ocak nihayet 1826 yılında II. Mahmud tarafından kaldırılabilmiştir. Ocağın yasal olarak ortadan kalktığı hükmü verilmesine karşılık; gerek ocak mensupları gerekse ocak teşkilatlanmasından çıkar sağlayan kişiler yeniçerilik ruhunun yaşaması ve ocağın yeniden ihdas edilmesi için büyük çaba sarf etmişlerdir. Bu maksatla ülke içinde asayiş bozucu birçok olaya sebep olmuşlardır. Olayların büyümesinde, içinde devlet adamlarının da olduğu bir takım bozguncuların Devlet aleyhine propaganda yapması da etkili olmuştur. Bu noktada toplumsal bir mekân olarak kahvehanelerin fitne ve fesat faaliyetlerinin yayılmasındaki rolü de hiç şüphesiz oldukça kritiktir.

¹²⁷ BOA., *HH.*, 17419.

¹²⁸ Kurşunluoğlu İsmail Alemdar. Bkz. BOA., *HH.*, 17513-C.

¹²⁹ BOA., *HH.*, 17517-J.

¹³⁰ Bunlardan biri Mehmed Alemdar isimli şahıstır. Bkz. BOA., *HH.*, 21810-A.

¹³¹ Mostar Mütessellimi Mustafa, Yusuf Hocaoğlu Serdar Derviş, Dürzî Ali Serdar, İbrahim Alemdar, Darıca Serdarı Hüseyin, Travnikli Kartal Başu, Hasan Piçoğlu İbrahim, Saraylı Turnacı, Cevizli Haseki Feyzullah. Bkz. BOA., *HH.*, 21804-C.

¹³² BOA., *HH.*, 17496-A; BOA., *HH.*, 17381-A; BOA., *HH.*, 17381.

Yeniçeri gayretkeşliği ile ilgili toplumsal olayların morfolojisi, kahvehane olgusuna değinmeden anlaşılamaz.

Öte yandan Osmanlı idaresi, bozgunculuk olayları karşısında özellikle bu olayların yaşandığı şehirlere askerî birliklerin sevki ile asayişi sağlamaya çalışmıştır. Olaylar kimi zaman bu şekilde güç kullanımı ile bastırılırken kimi zamansa şiddete gerek duyulmadan sükûnet sağlanmıştır. İsyanların bastırılması ve olayların bertaraf edilmesi için alınan tedbirler çerçevesinde suçlular yakalanarak durumları tahkik edilmiş ve yargılama neticesinde suçlulara sürgün ve idam cezaları verilmiştir. Değerlendirilen belgelere göre 1826-1827 yıllarında 196 kişi çeşitli suçlarla sürgün edilmiştir. Belgelere yansıdığı şekliyle yeniçerilik iddiası ile olayların en yoğun olarak yaşandığı şehirler sırasıyla; Edirne, Tokat, Travnik, Yayça, Mostar ve İznikmid olmuştur.

Belgelerde idam edilmeyen veya sürgüne gönderilenlerin sürgün hayatları konusunda herhangi bir bilgi yoktur. Sadece sürgünde olup da suç işlemeye devam edenler idam edilmişlerdir. Bu şekilde idam edilenler de belgelerde ayrıca belirtilmiştir. Belgelere göre daha çok 1827 yılı olmak üzere 421 kişi hakkında çeşitli suçlarla idam kararı alınmıştır. İdam cezasına çarptırılanların suç işledikleri şehirler ise sırasıyla Edirne, Ayıntab, Tokat, İznikmid, Zile, Amasya, İbrail, Travnik, Saray, Koca ve İzornik olmuştur.

Kaynakça

Akdağ, Mustafa; “Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu”, *Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi*, C. V, S. 3, 1947, s. 291-296.

Aktepe, Münir; “III. Ahmed”, *DİA*, C. 2, 1989, s. 34-38.

Baş, Yaşar; “Merkez ve Taşrada Yerleşik Yeniçeri-Halk Çekişmesi”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S. 49, Bahar 2014, s. 324-365.

Beşirli, Mehmet; “Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasından Sonra Tokat ve Çevresinde Güvenlik Sorunu”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XVIII, S. 1, Temmuz 2003, s. 15-43.

Beydilli, Kemal; “II. Mahmud”, *DİA*, C. 27, 2003, s. 352-357.

Beydilli, Kemal; “III. Selim”, *DİA*, C. 36, 2009, s. 420-425.

Beydilli, Kemal, “Yeniçeri”, *DİA*, C. 43, 2013, s. 450-462.

Beyhan, Mehmet Ali; “Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılışı Üzerine Bazı Düşünceler, Vak'a-ı Hayriyye”, *Osmanlı*, C. VII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 259-263.

Emecen, Feridun; “II. Osman”, *DİA*, C. 33, 2007, s. 453-456.

Emecen, Feridun; “II. Selim”, *DİA*, C. 36, 2009, s. 414-418.

Esat Efendi, *Üss-i Zafer Yeniçeriliğın Kaldırılmasına Dair*, Haz. Mehmet Arslan, İstanbul 2005.

Hattı Hümayûn, Numaraları: 17381-A, 17402, 17407, 17407-A, 17407-E, 17414-E, 17419, 17426, 17452-A, 17452-B, 17463, 17464-D, 17464-F, 17464-J, 17493, 17496, 17496-A, 17496-C, 17503, 17513, 17513-C, 17517-J, 19334-B, 19364, 21801-A, 21804-C, 21810-A, 22064-A, 22106-A, 25636, 33921-A, 33921-İ, Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA).

İlgürel, Mücteba; “Yeniçeriler”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 13, MEB, s. 385-394.

İnalcık, Halil; “II. Mehmed”, *DİA*, 2003, C. 28, s. 395-407. İnalcık, Halil; *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, TTK, Ankara 1954, s. 93-96.

İnalcık, Halil; “I. Murad”, *DİA*, C. 31, 2006, s. 156-164.

İnalcık, Halil; “II. Murad”, *DİA*, C. 31, 2006, s. 164-172.

İnalcık, Halil; *Devlet-i Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 32. Baskı, İstanbul 2009.

Kavaklı, Sibel Kundakçı; *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya (Şer'iyeye Sicillerine Göre)*, Hiperlink Yayınları, İstanbul 2016.

Koçibey Risalesi, Haz. Yılmaz Kurt, Akçağ Yayınları, Ankara 1998.

Köprülü, Mehmet Fuat; *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşu*, Akçağ, 4. Baskı, Ankara 2006.

Mutlu, Şamil; *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati: Mehmed Dâniş Bey ve Eserleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1994.

Öz, Mehmet; *Kanun-i Kadîmin Peşinde Osmanlı'da “Çözülme” ve Gelenekçi Yorumcuları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2010.

Özcan, Abdülkadir; “Devşirme”, *DİA*, C. 9, 1994, s. 254-257.

Özcan, Abdülkadir; “I. Mahmud”, *DİA*, C. 27, 2003, s. 348-352.

Özcan, Abdülkadir; IV. Mehmed, *DİA*, C. 28, 2003, s. 414-418.

Özcan, Abdülkadir; “II. Mustafa”, *DİA*, C. 31, 2006, s. 275-280.

Özcan, Abdülkadir; “Pencik”, *DİA*, C. 34, 2007, s. 226-228.

Petrosyan, Irina; “Osmanlı İmparatorluğu’nda Askeri Reformlar Konusunda İlk Girişim: XVI. Yüzyılın Sonu ile XVII. Yüzyılın Başında Yeniçeri Ocağı”, *Osmanlı*, C. VI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 673.

Sezer, Hamiyet; “Yeniçeri Ocağı’nın Taşradaki Yansıması (1826-1827)”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 30, 1998, s. 215-238.

Turan, Şerafettin; “Şehzade Bayezid”, *DİA*, C. 5, 1992, s. 230-231.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*, I, TTK, Ankara 1984.